

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS BESLUT (första avdelningen)

den 14 november 2013 *

”Direktiv 93/13/EEG — Artikel 99 i domstolens rättegångsregler — Konsumentavtal — Avtal om hypotekslån — Förfarande för utmätning av intecknad egendom — Befogenheter för den nationella domstol som ska pröva en ansökan om verkställighet — Oskäligen avtalsvillkor — Bedömningskriterier”

I de förenade målen C-537/12 och C-116/13,

angående beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 1 de Catarroja (Spanien) och Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca (Spanien), av den 15 november 2012 respektive den 26 februari 2013, som inkom till domstolen den 26 november 2012 respektive den 11 mars 2013, i målen

Banco Popular Español SA

mot

Maria Teodolinda Rivas Quichimbo,

Wilmar Edgar Cun Pérez (C-537/12),

och

Banco de Valencia SA

mot

Joaquín Valldeperas Tortosa,

María Ángeles Miret Jaume (C-116/13),

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Tizzano (referent) samt domarna A. Borg Barthet, E. Levits, M. Berger och S. Rodin,

generaladvokat: J. Kokott,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

* Rättegångsspråk: spanska.

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet genom motiverat beslut i enlighet med artikel 99 i domstolens rättegångsregler,

följande

Beslut

- 1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal (EGT L 95, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).
- 2 Den ena begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Banco Popular Español SA (nedan kallad Banco Popular) och å andra sidan Maria Teodolinda Rivas Quichimbo och Wilmar Edgar Cun Pérez, och den andra begäran har framställts i ett mål mellan å ena sidan Banco de Valencia SA (nedan kallad Banco de Valencia) och å andra sidan Joaquín Valldeperas Tortosa och María Ángeles Miret Jaume. Målen rör indrivning av obetalda skulder enligt avtal om hypotekslån som ingåtts mellan dessa parter.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 I sextonde skälet i direktiv 93/13 anges följande:

”... Näringsidkaren kan uppfylla kravet på god sed genom att handla lojalt och rättvist mot den andre parten, vars legitima intressen han måste beakta.”
- 4 I artikel 3 i direktiv 93/13 anges följande:

”1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.

2. Det skall alltid anses att ett avtalsvillkor inte har varit föremål för individuell förhandling om det har utarbetats i förväg och konsumenten därför inte har haft möjlighet att påverka villkorets innehåll; detta gäller särskilt i samband med i förväg formulerade standardavtal.

...

3. Bilagan innehåller en vägledande, inte uttömmande lista på villkor som kan anses oskäliga.”
- 5 Artikel 4.1 i direktiv 91/13 har följande lydelse:

”Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.”

6 Artikel 6.1 i direktiv 91/13 har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”

7 Artikel 7.1 i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

8 Bilagan till direktiv 93/13 innehåller i punkt 1 en uppräknings av de villkor som avses i artikel 3.3. Bilagan har följande lydelse:

”1. Avtalsvillkor vars mål eller konsekvens är

...

e) att kräva att en konsument som inte fullgör sina skyldigheter betalar ett oproportionerligt stort ersättningsbelopp,

...

g) att tillåta näringsidkaren - utom då viktiga skäl föreligger - att utan rimligt varsel säga upp ett avtal med obestämd varaktighet,

2. Räckvidd för g, j och l

a) En leverantör av finansiella tjänster kan utan hinder av g förbehålla sig rätten att säga upp ett avtal med obestämd varaktighet ensidigt och, om det finns giltigt skäl, utan varsel; detta förutsätter dock att näringsidkaren är förpliktad att omgående informera motparten och eventuella övriga avtalsparter.

...”

Spansk rätt

9 Skydd för konsument mot oskäligen avtalsvillkor infördes i spansk rätt genom den allmänna lagen nr 26/1984 om skydd för konsument och andra användare (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios) av den 19 juli 1984 (BOE nr 176 av den 24 juli 1984, s. 21686).

10 Denna lag ändrades sedermera genom lag nr 7/1998 om allmänna avtalsvillkor (Ley 7/1998 sobre Condiciones Generales de la Contratación) av den 13 april 1998 (BOE nr 89 av den 14 april 1998, s. 12304), genom vilken direktiv 93/13 införlivades med spansk rätt.

11 En konsoliderad version av lag 26/1984 om skydd för konsument och andra användare, i dess lydelse enligt lag nr 7/1998, fastställdes därefter genom kungligt lagstiftningsdekret 1/2007 om omarbetsning av den allmänna lagen om skydd för konsument och andra kompletterande lagar (Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias) av den 16 november 2007 (BOE nr 287 av den 30 november 2007, s. 49181).

12 I artikel 82 i detta kungliga lagstiftningsdekret föreskrivs följande:

”1. Som oskäligen anses sådana villkor som inte har varit föremål för individuell förhandling och alla förfaranden för vilka samtycke ej uttryckligen har lämnats, vilka i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans mellan parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten eller användaren.

...

3. Frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt ska bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller i något annat avtal som det är beroende av.

4. Oavsett vad som anges i föregående punkter ska villkor alltid anses oskäligen om de i enlighet med artiklarna 85–90

- a) gör avtalet avhängigt av näringsidkarens vilja,
- b) begränsar konsumentens eller användarens rättigheter,
- c) gör att det råder bristande ömsesidighet i avtalet,
- d) ålägger konsumenten eller användaren orimliga garantier eller på ett otillbörligt sätt ålägger konsumenten eller användaren bevisbördan,
- e) är oproportionerliga i förhållande till avtalets ingående och fullgörande, eller,
- f) strider mot reglerna om domstols behörighet och lagval.”

13 När det gäller förfarandet för betalningsföreläggande innehåller civilprocesslagen (Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil), i dess lydelse vid den tidpunkt då förfarandena i de nationella målen inleddes (nedan kallad civilprocesslagen), regler om förfarandet för utmätning av intecknad egendom. Reglerna återfinns i del III, avdelning IV, kapitel V, under rubriken ”Närmare bestämmelser om utmätning av intecknad eller pantsatt egendom”, och särskilt i artiklarna 681–698.

14 I artikel 695 i civilprocesslagen anges följande:

”1. I de förfaranden som nämns i detta kapitel kan utmätningsgäldenären endast göra invändningar om de grundar sig på följande omständigheter:

- 1. Säkerheten eller den fordran för vilken säkerhet har ställts har upphört. Härvid krävs uppvisande av ett registerutdrag som styrker att hypoteket – eller, i förekommande fall, pant i lösöre utan tradition – har upphört eller en officiell handling som styrker mottagning av betalning eller säkerhetens upphörande.
- 2. Det har begåtts ett fel vid beräkningen av det utestående skuldbeloppet, när skulden utgör slutavräkning mellan utmätningssborgenären och utmätningssgäldenären vid avslutande av konto. Utmätningssgäldenären måste uppvisa sitt exemplar av kontoutdraget och invändningen ska endast godtas om saldot enligt detta utdrag skiljer sig från saldot enligt det utdrag som utmätningssborgenären inkommit med.

...

3 ... denna egendom belastas av annan panträtt, hypotek ... som registrerats före den gravation som föranlett förfarandet, vilket ska styrkas med registerintyg.

2. Om en invändning enligt punkt 1 görs avbryter den behöriga tjänstemannen vid den aktuella myndigheten verkställigheten och kallar parterna till ett sammanträde vid den domstol som förordnat om verkställigheten. Mellan kallelsen och nämnda sammanträde ska det gå minst fyra dagar. Vid detta sammanträde ska domstolen höra parterna och ta emot skriftliga inlagor. Senast två dagar efter sammanträdet ska domstolen meddela beslut i frågan.

...”

15 I artikel 698 i civilprocesslagen anges följande:

”1. De invändningar som gjorts av gäldenären, tredje man som förvärvat intecknad egendom eller andra berörda personer och som inte omfattas av ovanstående artiklar, såsom invändningar avseende exekutionstitelns ogiltighet, skuldens förfallotid, frågan om skulden är säker, skuldens upphörande eller skuldens storlek, prövas i ett särskilt förfarande, vilket inte kan leda till att det exekutionsförfarande som föreskrivs i detta kapitel skjuts upp eller hindras.

...

2. När en sådan invändning som nämns i ovanstående [punkt] görs eller under det därpå följande förfarandet går det att ansöka om att verkställigheten av avgörandet i detta förfarande säkras genom att hela eller en del av det belopp som ska betalas till borgenären enligt det förfarande som regleras i detta kapitel hålls inne.

Domstolen ska besluta att det nämnda beloppet ska hållas inne på grundval av de framlagda handlingarna om den anser att de skäl som har gjorts gällande är tillräckliga. Om den som ansöker om att beloppet ska hållas inne inte är uppenbart och tillräckligt solvent ska domstolen begära att vederbörande i förväg ställer lämplig säkerhet för dröjsmålsränta och borgenärens eventuella andra skadeståndsanspråk.

3. Om borgenären ställer lämplig säkerhet för det belopp som enligt begäran ska hållas inne enligt det förfarande som nämns ovan i stycke 1 upphävs beslutet om innehållande.”

16 Artikel 131 i lagen om hypotek (Ley Hipotecaria), som var i kraft vid tiden för omständigheterna i de nationella målen, vars konsoliderade lydelse fastställdes genom dekret av den 8 februari 1946 (BOE nr 58, av den 27 februari 1946, s. 1518), har följande innehåll:

”Anteckningar i fastighetsregistret avseende hypotekets ogiltighet eller andra sådana anteckningar som inte grundas på någon av de omständigheter som kan medföra att utmätningen skjuts upp ska upphävas genom förordnande om upphävande i enlighet med artikel 133, under förutsättning att de har tillkommit efter marginalnoteringen om utfärdandet av inteckningshandlingen. Handlingen som styrker mottagningsbeviset för betalning av hypoteksskulden kan inte bli föremål för en anteckning så länge den ovannämnda marginalnoteringen ännu inte har upphävts genom domstolsförordnande.”

17 I 153 § bis i lagen om hypotek stadgas följande:

”... Parterna kan avtala om att det utestående skuldbeloppet vid en exekutiv försäljning ska fastställas av det finansiella låneinstitutet på det sätt som parterna kommit överens om i avtalet.

Vid den förfallodag som parterna kommit överens om, eller vid utgången av en eventuellt förlängd frist, kan utmätning av intecknad egendom begäras i enlighet med bestämmelserna i artiklarna 129 och 153 i denna lag och motsvarande bestämmelser i civilprocesslagen.”

Målen vid de nationella domstolarna och tolkningsfrågorna

Mål C-537/12

- 18 Den 28 maj 2005 ingick Wilmar Edgar Cun Pérez och Maria Teodolinda Rivas Quichimbo ett avtal om lån på 107 300 euro, med en inteckning i familjebostaden som säkerhet.
- 19 Låntagarna har inte gjort några avbetalningar på lånet sedan den 31 oktober 2009.
- 20 I anledning av en ansökan som Banco Popular inkommit med den 20 januari 2012 beslutade Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 1 de Catarroja (domstol i första instans och förundersökningsdomstol i Catarroja) den 8 februari 2012 att godkänna utmätning av den intecknande fastigheten som ställts som säkerhet, och förelade låntagarna att betala 97 667,49 euro i utstående kapitalbelopp och 17 962,02 euro i räntor och kostnader.
- 21 Den 18 maj 2012, framställde Maria Teodolinda Rivas Quichimbo, genom den advokat som hade förordnats för henne efter det att hon ansökt om rättshjälp, en invändning mot exekutionsförfarandet. Hon åberopade bland annat att "minimiklausulen" i låneavtalet var oskälig. Enligt denna klausul garanterades kreditinstitutet en minsta lägsta räntesats för det fall den räntesats som användes som referens sjönk under ett visst värde, vilket innebar att ett lån med rörlig ränta förändrades till ett lån med fast ränta.
- 22 Vid förhandlingen den 10 juli 2012, upprepade nämnda advokat argumentet att det aktuella avtalsvillkoret var oskäligt. Banco Popular gjorde då gällande att detta villkor inte omfattades av den uttömmande lista på invändningsgrunder som anges i artikel 695 i civilprocesslagen, och att låntagaren följaktligen borde använda sig av ett fastställelseförfarande.
- 23 Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 1 de Catarroja angav i beslut av den 15 oktober 2012 att den hyste tvivel beträffande den spanska rättens förenlighet med det regelverk som införts genom direktiv 93/13 och beredde parterna möjlighet att yttra sig härom.
- 24 Framför allt påpekade nämnda domstol att i ett fall där borgenären som tvångsmedel väljer ett förfarande för utmätning av intecknad egendom kan omständigheten att det låneavtal som föranlett den skuld för vilken utmätning begärs innehåller ett oskäligt avtalsvillkor endast åberopas i en senare fastställsetalan vid den behöriga domstolen, och denna talan resulterar inte i uppskov med verkställigheten. Mot bakgrund av att en spansk domstol under verkställighetsförfarandet varken ex officio eller på begäran av en part kan göra en sådan prövning huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt är det mycket svårt för en sådan domstol att i ett utmätningförfarande kompensera för obalansen mellan konsumenten och näringsidkaren.
- 25 Den spanska lagstiftningen i vilket detta förfarande regleras kan således äventyra effektiviteten av det konsumentskydd som eftersträvas med direktiv 93/13.
- 26 Detta framgår även av punkt 53 i dom av den 14 juni 2012 i mål C-618/10, Banco Español de Crédito, i vilken domstolen drog samma slutsats vad gällde en sådan lagstiftning om förfarande för betalningsföreläggande som den gällande spanska lagstiftningen. Domstolen fann att en sådan lagstiftning "gör det omöjligt för den domstol hos vilken det ansökts om betalningsföreläggande att – vare sig *in limine litis* [i förfarandets inledning] eller i något annat skede i förfarandet och trots att den redan har tillgång till alla rättsliga och faktiska omständigheter som är nödvändiga i detta hänseende – ex officio bedöma huruvida villkor som ingår i ett avtal mellan en näringsidkare och en konsument är oskäliga, såvida konsumenten inte har bestritt betalningsföreläggandet".

27 Mot denna bakgrund beslutade Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 1 de Catarroja att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:

- ”1) [Ska] direktiv 93/13 tolkas så, att direktivet utgör hinder för nationell lagstiftning enligt vilken en domstol som handlägger ett förfarande för utmätning av intecknad egendom som det som regleras i artiklarna 681–695 i den spanska civilprocesslagen ... varken ex officio eller på begäran av part får pröva huruvida ett villkor i ett avtal mellan en näringsidkare och en konsument är oskäligt, vare sig konsumenten har framställt invändning eller inte[?]”
- 2) Oavsett om svaret på ovanstående fråga är jakande eller nekande: [Ska] direktiv 93/13 ... tolkas så att det utgör hinder för nationell lagstiftning enligt vilken en domstol som handlägger ett förfarande för utmätning av intecknad egendom som det som regleras i artiklarna 681–695 i den spanska civilprocesslagen ... inte får skjuta upp detta förfarande om det senare inleds ett fastställelseförfarande där det yrkas att ett villkor i ett avtal mellan en näringsidkare och en konsument ska förklaras vara oskäligt och detta avtal har använts som grund för att inleda det ovan nämnda utmättningsförfarandet[?]”

Mål C-116/13

- 28 Genom en officiellt bestyrkt handling daterad den 26 juli 2007 ingick Joaquín Valldeperas Tortosa och María Ángeles Miret Jaume ett avtal med Banco de Valencia SA om hypotekslån med ett kapitalbelopp på 300 000 euro för att finansiera köpet av deras familjebostad. Låntagarna intecknade samtidigt denna bostad som säkerhet för återbetalning av lånet.
- 29 I detta avtal fanns en klausul med rubriken ”Uppsägning till förtida betalning av hypotekslånet”. I denna klausul föreskrevs en möjlighet för kreditinstitutet att vid utebliven betalning av något av de belopp som skulle betalas enligt avtalet ensidigt säga upp låneavtalet utan någon förhandsanmälan och kräva återbetalning av utestående lånebelopp, räntor och kostnader. Med stöd av denna klausul kunde banken bland annat säga upp avtalet efter den första obetalda månadsbetalningen, utan att behöva beakta att låntagarna tidigare iakttagit förfallodagarna enligt avtalet.
- 30 Efter att låntagarna underlåtit att betala fyra månadsbetalningar under perioden mars–juni 2012 sade Banco de Valencia upp lånet i förtid och inledde den 5 juni 2012 ett utmättningsförfarande som syftade till att erhålla betalning av 279 540,58 euro i kapitalbelopp, och, preliminärt, 83 862,17 euro i dröjsmålsräntor som förfallit efter det att det fastställda skuldbeloppet bestyrktes av notarius publicus och bifogades ansökan, jämte kostnader.
- 31 Den domstol som ska pröva denna ansökan om verkställighet, Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca (domstol i första instans och förundersökningsdomstol i Palma de Mallorca), hyste på samma sätt som Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 1 de Catarroja, tvivel angående huruvida det spanska förfarandet för utmätning av intecknad egendom är förenligt med direktiv 93/13. Enligt detta förfarande är domstolen inte behörig att ex officio bedöma huruvida ett villkor i ett avtal om hypotekslån är oskäligt innan den beslutar om verkställighet. Dess kontroll består endast i en formell undersökning av exekutionstiteln och den medföljande dokumentationen. Domstolen är inte heller behörig att skjuta upp utmätningen av den intecknade egendomen när en fastställsetalan har väckts av låntagaren i syfte att få oskäligheten fastställd.
- 32 Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca erinrade om den åsikt generaladvokat Kokott gett uttryck för i sitt förslag till avgörande i mål C-415/11, Aziz (dom av den 14 mars 2013). Nämnade domstol fann att dessa förfaranderegler kunde visa sig strida mot det system som inrättats genom direktiv 93/13 såsom detta tolkats i domstolens fasta praxis på området (se, dom av den 27 juni 2000 i de förenade målen C-240/98-C-244/98, Océano Grupo Editorial och Salvat Editores, REG 2000, s. I-4941, av den 26 oktober 2006 i mål C-168/05, Mostaza Claro, REG 2006, s. I-10421, av den

4 juni 2009 i mål C-243/08, Pannon GSM, REG 2009, s. I-4713, och domen i det ovannämnda målet Banco Español de Crédito). Det framgår av denna rättspraxis att den nationella domstolen alltid är skyldig att ex officio pröva huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt när detta avtalsvillkor omfattas av direktivets tillämpningsområde, så snart som den har kännedom om de rättsliga eller faktiska omständigheter som krävs för detta.

- 33 Vidare fann Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca att det nationella målet även gav upphov till andra frågor, bland annat angående tolkningen av «oskäligt villkor» med hänsyn till artikel 3.1 och 3.3 i direktiv 93/13, och punkterna 1 e, 1 g och 2 a i bilagan till direktivet. Denna domstol fann det nämligen inte uppenbart att det villkor avseende uppsägning av hypotekslånet till förtida betalning som behandlas i det nationella målet är förenligt med dessa bestämmelser.
- 34 Mot denna bakgrund beslutade Juzgado de Primera Instancia de Palma de Mallorca att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:
- ”1) Är det spanska förfarandet för utmätning av intecknad egendom förenligt med artikel 7 i [direktiv 93/13], mot bakgrund av att den handläggande domstolen inte som förutsättning för ett utmättningsbeslut ex officio får pröva huruvida ett villkor om ensidig uppsägning av lånet till förtida betalning kan anses oskäligt i sig och i sin konkreta tillämpning i förevarande fall och detta villkor är en förutsättning för att långivaren som är näringsidkare ska kunna inleda ett sådant privilegierat utmättningsförfarande?
- 2) Mot bakgrund av artikel 7 i [direktiv 93/13], vilka möjligheter ska den handläggande domstolen ha att pröva ett sådant villkor när den ska besluta om utmätning i ett förfarande om utmätning av intecknad egendom?
- 3) Kan ett avtalsvillkor som innebär att den långivande banken ensidigt får säga upp låneavtalet enbart på sakliga grunder, varav vissa inte har någon anknytning till själva avtalet – i det aktuella fallet vid underlåtenhet att erlägga fyra månadsavbetalningar – anses oskäligt i sig och i sin konkreta tillämpning i förevarande fall, mot bakgrund av artikel 3.1 och 3.3 i [direktiv 93/13] och punkterna 1 e, 1 g och 2 a i bilagan till detta direktiv?
- 35 Domstolens ordförande beslutade den 20 juni 2013 att förena målen C-537/12 och C-116/13 vad gäller det skriftliga och det muntliga förfarandet samt domen.

Prövning av tolkningsfrågorna

- 36 Enligt artikel 99 i rättegångsreglerna får domstolen, om en fråga i en begäran om förhandsavgörande är identisk med en fråga som domstolen redan har avgjort, om svaret på en sådan fråga klart kan utläsas av rättspraxis eller om svaret på frågan inte lämnar utrymme för rimligt tvivel, på förslag av referenten och efter att ha hört generaladvokaten, när som helst avgöra målet genom särskilt uppsatt beslut som är motiverat.
- 37 Ovannämnda artikel ska tillämpas i förevarande mål.

De två frågorna i mål C-537/12 och de första två frågorna i mål C-116/13

- 38 De nationella domstolarna har ställt dessa frågor, vilka ska prövas gemensamt, för att få klarhet i huruvida direktiv 93/13 ska tolkas så, att det utgör hinder för en sådan medlemslagstiftning som är aktuell i det nationella målet, vilken inte tillåter den domstol som ska pröva en ansökan om verkställighet att i ett förfarande för utmätning av intecknad egendom, vare sig ex officio eller på begäran av konsumenten, göra en oskälighetsbedömning av ett villkor i det avtal som föranlett den

skuld för vilken betalning begärs och som ligger till grund för exekutionstiteln, och inte heller tillåter nämnda domstol att förordna om säkerhetsåtgärder för att säkerställa att det slutliga avgörandet från den domstol som ska bedöma fastställelsebeloppet, och som är behörig att bedöma huruvida detta villkor är oskäligt, får full verkan.

- 39 Det framgår härvidlag av fast rättspraxis att det skyddssystem som införs genom direktiv 93/13 grundar sig på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren, i fråga om såväl förhandlingsförmåga som informationsnivå (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 44).
- 40 Med hänsyn till detta underläge som konsumenten befinner sig i föreskrivs det i artikel 6.1 i direktiv 93/13 att oskäliga villkor inte är bindande för konsumenten. Såsom framgår av rättspraxis utgör detta en tvingande bestämmelse som har till syfte att ersätta den formella jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet med en verklig jämvikt, så att parterna blir jämbördiga (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 45).
- 41 Domstolen har redan flera gånger konstaterat att de nationella domstolarna har en skyldighet att, så snart som de har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga i detta hänseende, ex officio bedöma huruvida ett avtalsvillkor på vilket direktivet är tillämpligt är oskäligt och därigenom undanröja obalansen mellan konsumenten och näringsidkaren (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 46 och där angiven rättspraxis).
- 42 Domstolen har dessutom funnit att direktiv 93/13 ska tolkas så, att det utgör hinder för en medlemsstatslagstiftning enligt vilken den domstol hos vilken det ansökts om betalningsföreläggande inte ex officio kan bedöma – vare sig i förfarandets inledningsskede (*in limine litis*) eller i något annat skede i förfarandet och trots att den har tillgång till alla rättsliga och faktiska omständigheter som är nödvändiga i detta hänseende – huruvida ett villkor om dröjsmålsränta som intagits i ett avtal mellan en näringsidkare och en konsument är oskäligt, såvida konsumenten inte har bestritt betalningsförelägget (domen i det ovannämnda målet Banco Español de Crédito, punkt 57).
- 43 Vidare har domstolen funnit, i punkt 64 i domen i det ovannämnda målet Aziz, att detta direktiv ska tolkas så, att det utgör hinder för en sådan lagstiftning i en medlemsstat som innebär att samtidigt som det inom ramen för utredningsförfarandet inte finns någon möjlighet att till grund för en invändning åberopa att ett avtalsvillkor som legat till grund för en exekutionstitel är oskäligt, får den domstol som dömer i målet om fastställelse, och som är behörig att pröva huruvida ett sådant avtalsvillkor är oskäligt, inte förordna om säkerhetsåtgärder, som till exempel inhibition av exekutionsförfarandet i fråga, när ett sådant förordnande behövs för att säkerställa att domstolens slutliga avgörande får full verkan.
- 44 Mot denna bakgrund finner domstolen att svaret på tolkningsfrågorna klart framgår av nämnda rättspraxis, eftersom de huvudsakligen gäller definitionen enligt direktiv 93/13 av befogenheten för den domstol som är behörig att godkänna utmätning av inbördes egendom, inom ramen för samma förfaranderegler som dem som domstolen undersökt i domen i det ovannämnda målet Aziz.
- 45 I detta hänseende konstaterar domstolen att villkoren för tillämpningen av de grunder för invändning som tillåts inom ramen för ett utmätningförfarande och av de befogenheter som i detta skede tillerkänns den domstol som prövar en ansökan om verkställighet att undersöka tillåtligheten av de avtalsvillkor som legat till grund för exekutionstiteln, i avsaknad av harmonisering av de nationella mekanismerna för exekutiva åtgärder, ska fastställas i medlemsstaternas interna rättsordning enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi. Detta gäller dock endast under förutsättning att förfarandena inte är mindre förmånliga än de förfaranden som avser liknande situationer som regleras av nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller gör det i praktiken omöjligt eller orimligt svårt att utöva de rättigheter som konsumenterna har enligt unionsrätten (effektivitetsprincipen) (se, analogt, domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 50).

- 46 Domstolen har inte tagit del av några omständigheter som ger anledning att betvivla att den lagstiftning som är aktuell i de nationella målen är förenlig med likvärdighetsprincipen.
- 47 Det framgår nämligen av handlingarna i målen att det spanska processuella systemet innebär att en domstol som prövar en ansökan om utmätning varken ex officio eller på begäran av en part får pröva det avtal som förenlett den skuld för vilken utmätning söks, bortsett från vad gäller vissa uttryckligen föreskrivna invändningsgrunder. Nämnade domstol får inte heller förordna om säkerhetsåtgärder för att säkerställa att det slutliga avgörandet från den domstol som prövar en fastställsetalan får full verkan. Detta gäller inte endast när sistnämnda domstol prövar huruvida ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument är att betrakta som oskäligt i den mening som avses i artikel 6 i direktiv 93/13, utan också när den undersöker huruvida ett sådant villkor står i strid med nationella bestämmelser som utgör tvingande rätt, vilket det dock ankommer på den att göra.
- 48 När det gäller effektivitetsprincipen erinrar domstolen om att det framgår av domstolens fasta praxis att varje fall i vilket fråga uppkommer huruvida en nationell processuell bestämmelse gör det omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten måste bedömas med beaktande av bestämmelsens funktion i förfarandet som helhet – med beaktande av dess förlopp och särdrag – i de olika nationella rättsinstanserna (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 53).
- 49 I det aktuella fallet framgår det av handlingarna i de nationella målen, som överlämnats till domstolen, att enligt artikel 695 i civilprocesslagen kan en invändning som görs av utmätningsgäldenären under utmätningsförfarandet endast godtas om grunden för den är att säkerheten eller den fordran för vilken säkerhet har ställts har upphört, att det har begåtts ett fel vid beräkningen av det utestående skuldbeloppet – när skulden utgör slutavräkning mellan utmätningsborgenären och utmätningsgäldenären vid avslutande av ett konto – eller att det föreligger ett annat hypotek eller en annan säkerhet som registrerats före den gravation som föranlett förfarandet.
- 50 Enligt artikel 698 i civilprocesslagen ska övriga invändningar från gäldenären, inbegripet invändningar att en exekutionstitel är ogiltig eller avseende skuldens förfallotid, frågan om skulden är säker, skuldens upphörande eller skuldens storlek, prövas i ett annat förfarande, dock utan att det rättsliga exekutionsförfarande som föreskrivs i detta kapitel ställs in eller skjuts upp.
- 51 Dessutom framgår det av artikel 131 i lagen om hypotek att anteckningar i fastighetsregistret om hypotekets ogiltighet eller andra sådana anteckningar som inte grundas på något av de fall som kan medföra att utmätningen skjuts upp, ska upphävas genom förordnande om upphävande i enlighet med artikel 133, under förutsättning att de har tillkommit efter marginalnoteringen om utfärdandet av inteckningshandlingen.
- 52 Av dessa uppgifter följer att den slutliga försäljningen till tredje man på auktion av intecknad egendom alltid blir oåterkallelig i det spanska processuella systemet, även om den oskäliga karaktären hos det avtalsvillkor som konsumenten har angripit vid den domstol som dömer i målet om fastställelse innebär att utmätningsförfarandet är ogiltigt, förutom i det fallet att konsumenten har låtit göra en anteckning i fastighetsregistret avseende ansökan om ogiltigförklaring av hypoteket före den ovannämnda marginalnoteringen (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 57).
- 53 Mot bakgrund av den specifika karaktären av förfarande för utmätning av intecknad egendom är emellertid sistnämnda situation mycket osannolik. Det föreligger nämligen en inte försumbar risk för att den berörda konsumenten inte låter göra en sådan anteckning i registret inom den föreskrivna fristen, antingen därför att exekutionsförfarandet i fråga går mycket snabbt eller därför att konsumenten inte känner till eller har en felaktig uppfattning om omfattningen av sina rättigheter (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 58).

- 54 Som domstolen redan fastställt i punkt 59 i domen i det ovannämnda målet Aziz är ett sådant processuellt system ägnat att äventyra effektiviteten av det skydd som eftersträvas med direktivet när detta system gör det omöjligt för den domstol som prövar en konsuments talan om fastställelse av att ett avtalsvillkor som legat till grund för en exekutionstitel är oskäligt, att förordna om säkerhetsåtgärder som kan leda till att utmättningsförfarandet skjuts upp eller hindras, när ett sådant förordnande är nödvändigt för att säkerställa att domstolens slutliga avgörande får full verkan.
- 55 Domstolen konstaterar vidare att ett sådant processuellt system som även innebär att den domstol som ska pröva en ansökan om verkställighet dels är förhindrad att – ex officio eller på begäran av en part – göra en oskälighetsprövning av ett villkor i det avtal som föranlett den skuld för vilken utmätning begärs och som i det aktuella fallet utgör grunden för exekutionstiteln, dels är förhindrad att förordna om säkerhetsåtgärder för att skjuta upp eller hindra utmätningen av den intecknade egendomen, när ett sådant förordnande behövs för att säkerställa att det slutliga avgörandet från en domstol vid vilken konsumenten gjort gällande en sådan oskälighet, får full verkan, är ägnat att äventyra effektiviteten av det skydd som eftersträvas med direktiv 93/13.
- 56 Såsom domstolen sedan tidigare har funnit gäller att i samtliga de fall där utmätningen av den intecknade fastigheten, såsom i de nationella målen, har genomförts innan den domstol som dömer i målet om fastställelse har meddelat ett avgörande och slagit fast att det avtalsvillkor som låg till grund för hypoteket är oskäligt och utmättningsförfarandet således ogiltigt, innebär avsaknaden av en sådan möjlighet att domstolsavgörandet enbart kan ge konsumenten rättsligt skydd i efterhand i form av en ren skadeersättning, ett skydd som är ofullständigt och otillräckligt och som inte utgör ett lämpligt eller effektivt medel för att hindra fortsatt användning av villkoret, vilket strider mot bestämmelsen i artikel 7.1 i direktiv 93/13 (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 60).
- 57 Särskilt starka skäl talar för en sådan bedömning i de fall där den intecknade egendomen, såsom i de nationella målen, utgör bostad för den skadelidande konsumenten och vederbörandes familj, eftersom detta konsumentskydd är begränsat till skadestånd och inte gör det möjligt att förhindra en definitiv och oåterkallelig förlust av bostaden (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 61).
- 58 Näringsidkaren skulle således, genom att blott inleda ett sådant utmättningsförfarande, om villkoren härför var uppfyllda, i princip kunna frånta konsumenten det skydd som eftersträvas med direktiv 93/13. Detta skulle även strida mot domstolens praxis, enligt vilken de särdrag som kännetecknar det domstolsförfarande som enligt nationell rätt ska följas när det gäller förhållandet mellan näringsidkare och konsumenter inte kan påverka det rättsliga skydd som konsumenten ska åtnjuta enligt bestämmelserna i direktiv 93/13 (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 62).
- 59 Domstolen konstaterar därmed att den spanska lagstiftning som är i fråga i de nationella målen inte kan anses förenlig med effektivitetsprincipen, eftersom den gör det omöjligt eller orimligt svårt att, i ett utökningsförfarande som inletts av en näringsidkare mot en konsument, tillämpa det skydd som konsumenten ska tillförsäkras enligt direktivet.
- 60 Mot denna bakgrund ska de två frågorna i mål C-537/12 och de två första frågorna i mål C-116/13 besvaras enligt följande: Direktiv 93/13 ska tolkas så, att det utgör hinder för en sådan lagstiftning i en medlemsstat som den som är i fråga i de nationella målen, vilken inte tillåter den domstol som ska pröva en ansökan om verkställighet att i ett förfarande för utmätning av intecknad egendom, vare sig ex officio eller på begäran av konsumenten, göra en oskälighetsbedömning av ett villkor i det avtal som föranlett den skuld för vilken betalning begärs och som ligger till grund för exekutionstiteln, och inte heller tillåter nämnda domstol att förordna om säkerhetsåtgärder för att säkerställa att det slutliga avgörandet från den domstol som ska bedöma fastställelsestalan, och som är behörig att bedöma huruvida detta villkor är oskäligt, får full verkan.

Prövning av den tredje frågan i mål C-116/13

- 61 Den nationella domstolen har ställt den tredje frågan för att erhålla förtydliganden vad gäller tolkningen av artikel 3.1 och 3.3 i direktiv 93/13, och punkterna 1 e, 1 g och 2 a i bilagan till detta direktiv, för att kunna bedöma huruvida det villkor avseende "uppsägning till förtida betalning av hypotekslånet", som är saken i målet vid den nationella domstolen, är oskäligt.
- 62 Det kan härvidlag konstateras att domstolen i domen i det ovannämnda målet Aziz hade att besvara en liknande fråga för att möjliggöra för den nationella domstolen att bedöma bland annat huruvida ett avtalsvillkor avseende förtida betalning i avtal om hypotekslån med lång löptid var oskäligt. Således kan svaret på förevarande fråga klart utläsas av de slutsatser som dragits i nämnda dom.
- 63 Det följer av fast rättspraxis att EU-domstolens behörighet på detta område avser tolkningen av begreppet "oskäligt villkor" i artikel 3.1 i direktivet och i dess bilaga samt de kriterier som den nationella domstolen kan eller ska tillämpa när den prövar ett avtalsvillkor mot bakgrund av bestämmelserna i direktivet, varvid det ankommer på sistnämnda domstol att, med beaktande av dessa kriterier och mot bakgrund av de specifika omständigheterna i det aktuella fallet, ta ställning till hur ett visst avtalsvillkor konkret ska kvalificeras. Härav följer att domstolen ska begränsa sig till att upplysa den nationella domstolen om vilka omständigheter den ska beakta vid bedömningen av huruvida det aktuella villkoret är oskäligt (se dom av den 26 april 2012 i mål C-472/10, Invitel, punkt 22, och domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 66).
- 64 Det ska dock noteras att hänvisningen i artikel 3.1 i direktivet till begreppen god sed och betydande obalans mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten endast på ett abstrakt sätt anger vad som gör ett avtalsvillkor oskäligt när detta inte har varit föremål för individuell förhandling (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 67).
- 65 Såsom domstolen redan har slagit fast ska frågan huruvida ett avtalsvillkor orsakar en "betydande obalans" mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten bedömas med beaktande av de regler som enligt den nationella rätten blir tillämpliga om parterna inte har träffat något sådant avtal. Genom att göra en sådan jämförelse kan domstolen avgöra om, och i så fall i vilken grad, avtalet försätter konsumenten i ett sämre läge än vad som följer av gällande nationell rätt. Det är likaså relevant i detta sammanhang att undersöka konsumentens rättsliga ställning vad gäller de medel som enligt den nationella lagstiftningen står till hans eller hennes förfogande för att hindra fortsatt användning av oskäliga avtalsvillkor (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 68).
- 66 När det gäller frågan om under vilka förhållanden en sådan obalans uppkommer "i strid med kravet på god sed" konstaterar domstolen att enligt domstolens praxis ska den nationella domstolen vid denna bedömning pröva huruvida en gentemot konsumenten lojalt och rättvist handlande näringsidkare rimligen kunde utgå från att konsumenten skulle godta ett sådant avtalsvillkor efter en individuell avtalsförhandling (domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 69).
- 67 Det ska härvidlag erinras om att den bilaga till vilken det hänvisas i artikel 3.3 i direktivet endast innehåller en vägledande, inte uttömmande, lista på villkor som kan anses oskäliga (se domen i det ovannämnda målet Aziz, punkt 70).
- 68 I punkt 1 e och 1 g i denna bilaga hänvisas till avtalsvillkor vars mål eller konsekvens är dels att kräva att en konsument som inte fullgör sina skyldigheter betalar ett oproportionerligt stort ersättningsbelopp, dels att tillåta näringsidkaren - utom då viktiga skäl föreligger - att utan rimligt varsel säga upp ett avtal med obestämd varaktighet. Vidare anges det i punkt 2 a i denna bilaga att en leverantör av finansiella tjänster utan hinder av punkt 1 g kan förbehålla sig rätten att säga upp ett avtal med obestämd varaktighet ensidigt och, om det finns giltigt skäl, utan förvarning; detta förutsätter dock att näringsidkaren är förpliktad att omgående informera motparten och eventuella övriga avtalsparter.

- 69 Det är mot bakgrund av dessa kriterier som Juzgado de Primera Instancia de Palma de Mallorca ska pröva huruvida det villkor är oskäligt enligt vilket kreditinstitutet ensidig kunde säga upp hypotekslånet med bestämd löptid till förtida betalning och därmed kräva betalning av utstående belopp jämte ränta, på grund av att låntagaren under en begränsad tidsperiod inte fullgjort sina skyldigheter enligt avtalet.
- 70 Det ankommer på den hänskjutande domstolen att bland annat undersöka huruvida näringsidkarens möjlighet att kräva återbetalning av hela lånet uppstår på grund av att konsumenten har underlåtit att uppfylla en skyldighet som är av grundläggande betydelse i det aktuella avtalsförhållandet, huruvida tillräckligt höga krav ställs på avtalsbrottets grovhet i förhållande till lånets längd och lånebeloppet, huruvida nämnda möjlighet strider mot de regler som är tillämpliga om inget har avtalats mellan parterna, med följderna att det med hänsyn till de processuella medel som konsumenten förfogar över blir svårare för vederbörande att få tillgång till rättslig prövning och att utöva sin rätt till försvar och huruvida det i den nationella rätten föreskrivs lämpliga och effektiva medel med hjälp av vilka den konsument som är underkastad ett sådant avtalsvillkor kan avhjälpa följderna av att lånet på detta sätt förfaller till betalning (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet Aziz, punkterna 73 och 75).
- 71 Mot denna bakgrund ska den tredje frågan i mål C-116/13 besvaras enligt följande: Artikel 3.1 och 3.3 i direktiv 93/13 och punkterna 1 e, 1 g och 2 a i bilagan till detta direktiv ska tolkas så, att vid en oskälighetsbedömning av en klausul om uppsägning i förtid av ett hypotekslån, såsom den som är aktuell i det nationella målet, är oskälig är följande frågor väsentliga:
- Huruvida näringsidkarens möjlighet att ensidigt säga upp avtalet uppstår på grund av att konsumenten har underlåtit att uppfylla en skyldighet som är av grundläggande betydelse i det aktuella avtalsförhållandet.
 - Huruvida denna möjlighet föreskrivs i fall då avtalsbrottet är tillräckligt grovt i förhållande till lånets löptid och lånebeloppet,
 - Huruvida nämnda möjlighet strider mot de regler som är tillämpliga om inget har avtalats mellan parterna, med följderna att det med hänsyn till de processuella medel som konsumenten förfogar över blir svårare för vederbörande att få tillgång till rättslig prövning och att utöva sin rätt till försvar.
 - Huruvida det i den nationella rätten föreskrivs lämpliga och effektiva medel med hjälp av vilka den konsument som är underkastad ett sådant avtalsvillkor kan avhjälpa följderna av en ensidig uppsägning av låneavtalet.

Det ankommer på den nationella domstolen att göra denna bedömning, med beaktande av omständigheterna i det mål den har att pröva.

Rättegångskostnader

- 72 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

- 1) Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal, ska tolkas så, att det utgör hinder för en sådan lagstiftning i en medlemsstat som den som är i fråga i de nationella målen, vilken inte tillåter den domstol som ska pröva en ansökan om verkställighet att i ett förfarande för utmätning av in-tecknad egendom, vare sig ex officio eller på begäran av konsumenten, göra en oskälighetsbedömning av ett villkor i det avtal som föranlett den skuld för vilken betalning begärs och som ligger till grund för exekutionstiteln, och inte heller tillåter nämnda domstol att förordna om säkerhetsåtgärder för att säkerställa att det slutliga avgörandet från den domstol som ska bedöma fastställelse-talan, och som är behörig att bedöma huruvida detta villkor är oskäligt, får full verkan.
- 2) Artikel 3.1 och 3.3 i direktiv 93/13 och punkterna 1 e, 1 g och 2 a i bilagan till detta direktiv ska tolkas så, att vid en oskälighetsbedömning av en klausul om uppsägning i förtid av ett hypotekslån, såsom den som är aktuell i det nationella målet, är följande frågor väsentliga:
 - Huruvida näringsidkarens möjlighet att ensidigt säga upp avtalet uppstår på grund av att konsumenten har underlåtit att uppfylla en skyldighet som är av grundläggande betydelse i det aktuella avtalsförhållandet.
 - Huruvida denna möjlighet föreskrivs i fall då avtalsbrottet är tillräckligt grovt i förhållande till lånets löptid och lånebeloppet.
 - Huruvida nämnda möjlighet strider mot de regler som är tillämpliga om inget har avtalats mellan parterna, med följderna att det med hänsyn till de processuella medel som konsumenten förfogar över blir svårare för vederbörande att få tillgång till rättslig prövning och att utöva sin rätt till försvar.
 - Huruvida det i den nationella rätten föreskrivs lämpliga och effektiva medel med hjälp av vilka den konsument som är underkastad ett sådant avtalsvillkor kan avhjälpa följderna av en ensidig uppsägning av låneavtalet.

Det ankommer på den nationella domstolen att göra denna bedömning, med beaktande av omständigheterna i det mål den har att pröva.

Underskrifter